

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อสรุป

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงครอบครัว และ เครือญาติในเคหะชุมชนคลองจั่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงลักษณะของครอบครัวว่ามีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวขยาย และรูปแบบของการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลที่แต่งงานออกไปแล้วกับบิดามารดาและพี่น้องที่เคยอาศัยอยู่รวมครอบครัวเดียวกันมาก่อนและญาติอื่น ๆ

การวิจัยใช้วิธีสำรวจ (survey) แบบการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (structured interview) โดยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธี stratified random sampling จากครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นของการเคหะแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 24 รวมจำนวน 100 ครอบครัว ครอบครัวที่ตกเป็นตัวอย่างจะต้องมีลักษณะ ดังนี้ คือ 1. สามีและภรรยาอาศัยอยู่รวมกันในครอบครัวเดียวกัน 2. คู่สมรสมีบุตรอย่างน้อย 2 คนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน และภรรยาหัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน รวมตัวอย่าง 200 คน

ผลจากการศึกษา พบว่า การค้นพบเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ

1. ครอบครัวส่วนใหญ่ในเคหะชุมชนคลองจั่นเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบไปด้วยสามี ภรรยา และบุตร ที่อาจมีญาติสนิท เช่น บิดา มารดา พี่หรือน้องของสามี หรือภรรยา หรือของทั้งสองฝ่ายรวมไปถึงคนในอาศัยอยู่ด้วย

จากการศึกษาครอบครัวตัวอย่างจำนวน 100 ครอบครัว พบว่า เป็นครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 94 และเป็นครอบครัวขยายร้อยละ 6 ครอบครัวเดี่ยวที่ไม่มีญาติอาศัยอยู่ควยและครอบครัวเดี่ยวที่มีญาติอาศัยอยู่ควย แต่ญาติมีอายุมากหรือต้องออกไปทำงานนอกบ้านหรือต้องออกไปเรียนหนังสือ จะจ้างคนใช้เข้ามาทำงานบ้าน และเลี้ยงดูบุตรแทนภรรยาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ส่วนในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งมีญาติที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้านอาศัยอยู่ควย ญาติที่อาศัยอยู่ในบ้าน จะเข้ามาทำงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรแทนภรรยาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน

ลักษณะของครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวของชนชั้นกลางที่มีการศึกษา มีงานทำ และมีรายได้ปานกลาง ขนาดของครอบครัวมีสมาชิกประมาณ 7 คน มีบุตรประมาณ 3 คน บุตรส่วนใหญ่ยังเป็นโสดและอยู่ในวัยเรียน สามีภรรยาจึงต้องช่วยกันออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวให้การศึกษาแก่บุตรและยกสถานภาพทางสังคมของครอบครัวให้สูงขึ้น ชีวิตครอบครัวส่วนใหญ่จะแยกกันในตอนกลางวัน โดยสามีออกไปทำงานนอกบ้าน ภรรยาอาจอยู่กับบ้านหรือออกไปทำงานนอกบ้าน บุตรที่ยังเล็กอยู่กับบ้านบุตรที่โตแล้วจะไปโรงเรียน ญาติที่มีอายุมากแล้วจะอยู่กับบ้าน ญาติที่ทำงานหรือเรียนหนังสือจะออกนอกบ้าน ทุกคนจะมีโอกาสอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาในเวลาเย็นหรือค่ำ หลังเลิกงานและในวันหยุดงาน ในวันหยุดงานนั้นบางครอบครัวอาจพักผ่อนอยู่กับบ้าน บางครอบครัวอาจไปพักผ่อนนอกบ้านด้วยการไปเยี่ยมญาติ คุณภาพนตร์ ก็ทำหรืออื่น ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว

2. ครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นในตัวอย่างของเราไม่ได้เป็นครอบครัวที่แยกตัวโดดเดี่ยวออกไปจากญาติพี่น้อง หากแต่เป็นครอบครัวที่ยังมีการติดต่อกัน และกันในระยะหว่างครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกัน เราพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่แต่งงานแยกครอบครัวออกไปแล้วยังคงมีการติดต่อกับบิดามารดาและพี่น้องที่เคยอาศัยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิมเดียวกันมาก่อน ในการติดต่อกับบิดาและหรือมารดาในเรื่องระยะของการติดต่อกันนั้น เราพบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครอบครัวและเกือบครึ่งหนึ่งของ

ภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาครั้งสุดท้ายเมื่อยังไม่เกินเดือน ประมาณ
 สองในสามของหัวหน้าครอบครัวและมากกว่าครึ่งของภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการ
 ติดต่อกับมารดาของตนครั้งสุดท้ายเมื่อยังไม่เกินเดือน ส่วนการติดต่อกับบิดาและหรือ
 มารดาในเรื่องความดีของการติดต่อนั้น เราพบว่ามากกว่าครึ่งของทั้งหัวหน้าครอบครัว
 และภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับบิดาน้อยกว่าเดือนละครั้ง และมากกว่า
 ครึ่งของทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวมีการติดต่อกับมารดาเดือน
 ละครั้งหรือมากกว่า ส่วนในการติดต่อกับบิดาและมารดานั้น เราพบว่าไม่มีความแตก
 ต่างกันระหว่างหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวในการติดต่อกับบิดาและมารดา
 ของตนแต่มีความแตกต่างระหว่างหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวทั้ง
 ในเรื่องระยะของการติดต่อกับบิดาและมารดาและความดีของการติดต่อกับบิดาและมารดา
 โดยหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 60.7 มีการติดต่อกับบิดาและมารดาเมื่อยังไม่เกินเดือนซึ่งมากกว่าภรรยาหัวหน้า
 ครอบครัวร้อยละ 56.1 มีการติดต่อกับบิดาและมารดาเมื่อยังไม่เกินเดือนและหัวหน้า
 ครอบครัวร้อยละ 50.0 มีความดีของการติดต่อกับบิดาและมารดาเดือนละครั้งหรือ
 มากกว่าซึ่งมากกว่าภรรยาหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 46.3 มีความดีของการติดต่อกับ
 บิดาและมารดาเดือนละครั้งหรือมากกว่า และเราพบว่าระยะทางไกลใกล้ระหว่าง
 ผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดาและหรือมารดา มีความสัมพันธ์กับระยะของการติดต่อกับบิดาและมารดา
 ของการติดต่อกับบิดาและหรือมารดา โดยหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวที่อยู่อาศัยอยู่
 ใกล้กับบิดาและหรือมารดาจะมีการติดต่อกับบิดาและหรือมารดาเมื่อไม่นานมานี้และ
 บ่อยกว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวที่มีบิดาและหรือมารดาที่อยู่อาศัย
 อยู่ในที่ห่างไกลกัน ในการติดต่อกับพี่น้องนั้น เราพบว่าพี่น้องของหัวหน้าครอบครัว
 มากกว่าหนึ่งในสามและพี่น้องของภรรยาหัวหน้าครอบครัวมากกว่าครึ่งมีการติดต่อกับ
 หัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวตามลำดับเมื่อยังไม่เกินเดือน พี่
 น้องของหัวหน้าครอบครัวมากกว่าหนึ่งในสามและพี่น้องของภรรยาหัวหน้าครอบครัว
 เกือบครึ่งหนึ่งมีการติดต่อกับหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวตามลำดับ
 เดือนละครั้งหรือมากกว่า เราพบอีกว่าระยะทางระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับพี่น้องมีความ
 สัมพันธ์กับระยะของการติดต่อกับบิดาและมารดาและความดีของการติดต่อกับบิดาและมารดา โดยหัวหน้าครอบครัวและภรรยา

หัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ใกล้กับพี่น้องจะมีการติดต่อกับพี่น้อง เมื่อไม่นานมานี้และบ่อยกว่าหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากพี่น้อง

การติดต่อโดยก้าวไปมาหาสู่กันแบบเห็นหน้ากัน (face-to-face)

ในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันจะทำให้ญาติพี่น้องมีความรู้สึกรักใคร่สนิทสนมและคุ้นเคยกันมากยิ่งขึ้น ในการติดต่อกันนั้นพี่น้องที่อาศัยอยู่ใกล้กันอาจจะมีการรับประทานอาหารร่วมกัน คุุภาพยন্ত্রหรือโทรทัศน์ร่วมกัน ปรึกษาหารือกันพูดคุยหัวเราะร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือแก่กันในด้านต่าง ๆ และอื่น ๆ พี่น้องที่อาศัยอยู่ห่างไกลกัน แม้ว่าจะพบกันมานานแล้วและพบกันไม่บ่อยก็ตาม แต่การพบกันนั้นก็มีความหมายและความสำคัญที่ทุกคนจะต้องเข้าร่วมและขาดเสียไม่ได้ถ้าไม่ติดธุระสำคัญจริง ๆ ตัวอย่างเช่น ครอบครัวของบิดามารดาอาจจะถือเอาวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันคล้ายวันเกิด วันทำบุญกระดูกบรรพบุรุษ หรืออื่นๆเป็นวันรวมญาติ ญาติพี่น้องที่แยกย้ายกระจัดกระจายกันออกไปคนละทิศคนละทางจะเดินทางมาพบปะกันและมีกิจกรรมร่วมกันที่บ้านของบิดามารดา เป็นต้น

การติดต่อแบบเห็นหน้ากันจะทำให้ได้โดยอาศัยการคมนาคมทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศเป็นสื่อกลางในการติดต่อ นอกจากญาติพี่น้องจะพบกันแบบเห็นหน้ากันแล้ว ยังมีการเขียนจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ รวมถึงการส่งบัตรอวยพรและของขวัญถึงกันและกันอีกด้วย ทำให้ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันมีความกว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นไปได้ก็เพราะความเจริญก้าวหน้าในด้านการคมนาคมขนส่ง และการติดต่อสื่อสารที่กระจายไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง

3. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกัน ทั้งในยามปกติและในยามที่มีความต้องการจำเป็นต่าง ๆ เราพบว่า บุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันจะมีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้าน การให้เงิน ให้ยืมเงิน การหางาน การเลี้ยงดูบุตร การปรึกษาหารือ ของขวัญ ที่พัทอาศัย การเยี่ยมญาติที่เจ็บ

ป่วย และการช่วยเหลือในงานศพครอบครัวส่วนใหญ่ในเคหะชุมชนคลองจั่นจะเป็นครอบครัวที่เป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือแก่ญาติพี่น้องของตนมากกว่าที่จะมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือกับญาติหรือมากกว่าที่จะได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของตน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและเครือญาติเป็นเรื่องยาก และมีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขวางลึกซึ้ง การที่จะศึกษาให้เข้าใจถึงลักษณะของครอบครัวและรูปแบบของการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันจำเป็นต้องอาศัยเวลา จำนวนเงิน และความรู้ความสามารถในด้านการวิจัยเป็นอย่างมาก แต่การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา การเงิน และความรู้ในด้านการวิจัย จึงทำให้ไม่อาจศึกษาเรื่องนี้ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและได้ผลอย่างสมบูรณ์แบบซึ่งเป็นข้อบกพร่องของการวิจัย และมีข้อเสนอแนะบางประการ ซึ่งควรนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้คือ

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะของครอบครัวและเครือญาติในสังคมเมืองที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเลือกทำการศึกษาจากครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่น ซึ่งมีลักษณะเป็นครอบครัวของชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเขตบางกะปิเพียงแห่งเดียวเท่านั้น ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะมีการศึกษาครอบครัวของชนชั้นกลางในชุมชนอื่น ๆ อีก เช่น ครอบครัวในหมู่บ้านเสรี หมู่บ้านเสนานิเวศน์ หมู่บ้านพฤษชาติ หรือครอบครัวชนชั้นกลางอื่น ๆ ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัสตรร เป็นต้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้ได้ผลสรุปเป็นการทั่วไปของครอบครัวและเครือญาติในชนชั้นกลาง

เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาเรื่องครอบครัวและเครือญาติของชนชั้นสูงมาก่อน ส่วนครอบครัวและเครือญาติของชนชั้นต่ำมีผู้ศึกษามบ้างแล้ว คือ ศาสตราจารย์ ประเสริฐ แยมกลินฟู่ง และคนอื่น ๆ ได้ทำการศึกษาเรื่อง

Social Development in Peri-Urban Areas: a Study of the Needs and Problems of Children and Youth in 4 Slums in Bangkok แต่ไม่ได้เป็นการศึกษาเรื่องครอบครัวและเครือญาติในเขตสลัมโดยตรง เพราะฉะนั้นจึงควรศึกษาถึงลักษณะของครอบครัวและเครือญาติของชนชั้นสูงและชนชั้นต่ำอีกด้วย เป็นการเปรียบเทียบ กับลักษณะของครอบครัวและเครือญาติของชนชั้นกลาง เพื่อให้ได้ผลสรุปของลักษณะครอบครัวและเครือญาติในสังคมเมืองของประเทศไทยอย่างแท้จริง

2. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการศึกษานี้มีเวลาและเงินเป็นข้อจำกัด ทำให้จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก คือ ศึกษาจากครอบครัวจำนวน 100 ครอบครัว โดยสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน และภรรยาหัวหน้าครอบครัวจำนวน 100 คน รวมตัวอย่าง 200 คน ตัวอย่างจำนวนน้อยนี้ย่อมก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในผลของการศึกษา ถ้ามีการใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ขึ้น ผลการวิจัยอาจมีความคลาดเคลื่อนน้อยลงมีความถูกต้องมากขึ้น และอาจพบว่าผลการวิจัยบางส่วนแตกต่างจากข้อมูลที่พบในการศึกษานี้

3. เงื่อนไขของการศึกษา การศึกษานี้ได้เลือกศึกษาครอบครัวที่เข้าข่ายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้คือ ครอบครัวที่มีบุตรอย่างน้อย 2 คนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี โดยสัมภาษณ์ทั้งหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัว ไม่ได้ศึกษาถึงครอบครัวของคนที่ยังไม่มีบุตร มีบุตรหนึ่งคน และมีบุตรที่มีอายุเกิน 15 ปี ถ้าทำการศึกษารอบครัวที่ไม่เข้าข่ายตามเงื่อนไขของการศึกษานี้ ผลการวิจัยอาจแตกต่างไปจากการค้นพบในครั้งนี้

4. เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านเวลาและการเงิน จึงได้ทำการศึกษาคิดต่อและการช่วยเหลือระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบิดามารดาและพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันที่เคยอยู่ในครอบครัวดั้งเดิมเดียวกันมาก่อนเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาเลยไปถึงการติดต่อช่วยเหลือกับ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หลาน และญาติอื่น ๆ ที่

กว้างไกลไปกว่านั้น หากมีการศึกษาถึงการติดต่อกันและการช่วยเหลือผู้อื่น ๆ เพิ่มขึ้นมาอีกก็จะทำให้ได้ทราบถึงรูปแบบของครอบครัวและเครือญาติที่กว้างขวางและสมบูรณ์แบบมากขึ้น

5. การศึกษารังนี้เป็นการศึกษาถึงการติดต่อกันและช่วยเหลือในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกัน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาถึงผลทางบวกของการติดต่อกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกัน แต่ในปรากฏการณ์แห่งชีวิตจริงนั้นอาจมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติกัน ซึ่งไม่มีอยู่ในการศึกษารังนี้ เราอาจทำการศึกษาเรื่องความขัดแย้งในระหว่างคนที่ เป็นญาติกันขึ้นมาอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเห็นตัวอย่างได้จากการทะเลาะวิวาท การแย่งที่ดินทรัพย์สินกันในระหว่างบุคคลที่เป็นญาติพี่น้องกันภายหลังจากที่บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่มีทรัพย์สินถึงแก่กรรมไป

แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการวิจัยดังกล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นที่หวังว่า

1. การศึกษารังนี้จะช่วยทำให้เกิดความกระจ่างและเข้าใจถึงลักษณะของครอบครัวและรูปแบบของการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกันของครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นอันเป็นส่วนหนึ่งของระบบครอบครัวและเครือญาติในสังคมอุตสาหกรรมของประเทศไทย 2. การศึกษารังนี้จะเป็นการปูพื้นฐานทางค่านิยมแนวความคิด และการศึกษาที่ทำมาแล้วในต่างประเทศอย่างคร่าว ๆ ที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการศึกษากันต่อไป และ 3. จะทำให้ทราบถึงความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันในระหว่างครอบครัวและเครือญาติของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทฤษฎีในขั้นต่อไป